

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

DOM DANIJELA HALASA VELIKA POLANA

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** dom strejših (v nadaljevanju: Dom)
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** Starejši. Osebe z diagnozo starostne demence.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** Kapaciteta doma je 66 postelj, na dan našega obiska je bilo zasedenih 55 postelj. Od januarja 2013 Dom deluje po konceptu dela gospodinjskih skupnosti. V vsakem od treh nadstropjih je organizirana ena gospodinjska skupnost. Varovana gospodinjska skupnost (v nadaljevanju: varovani oddelek: VO¹) s kapaciteto 12 postelj je v pritličju. Na dan našega obiska so bile vse postelje v VO zasedene.

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **nenajavljen** in **opravljen** 7. 5. 2013.
- ▶ **Skupina za obisk:** dve predstavnici Varuha (svetnici) ter ena predstavnica nevladnih organizacij (Zveze društev upokojencev Slovenije).
- ▶ **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z strokovno vodjo ter z medicinsko sestro. Sledil je ogled prostorov, dokumentacije in razgovor s stanovalci ter zaključni razgovor.

¹ Oddelek je tehnično varovan s ključavnico iz obeh strani. Za vstop na oddelek je treba pozvoniti pri vratih, za izstop pa prositi zaposlenega na oddelku, da vrata odklene. Nadzor, posebna zaščita in varstvo stanovalcev se na oddelku izvajajo s prisotnostjo osebja. Kot je Dom pojasnil, so vrata na oddelek zaklenjena le občasno, takrat, ko je na oddelek sprejeta nova oseba, ki je zaradi krajevine in časovne dezorientiranosti begava in se mora na življenje v oddelku privaditi. Stalni stanovalci, ki so privajeni na življenje na oddelku, ga namreč ne zapuščajo samovoljno, čeprav je odklenjen. Odhodi stanovalcev z oddelka so omejeni in morajo biti prej najavljeni zaposlenim na oddelku. Sobe in skupni prostori oddelka so vzdrževani, prostori so bili ob našem obisku čisti in urejeni.

► **Poročanje:** predhodno poročilo o obisku je bilo poslano zavodu 11. 3. 2013. Odgovor Doma smo prejeli 12. 4. 2013, torej 32. dan po odpremi, ki smo upoštevali pri pripravi končnega poročila. Končno poročilo o obisku je bilo 7. 6. 2013 v vednost posredovano Domu in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZEM) skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe; tozadevni odgovor smo s strani MDDSZEM prejeli 21. 10. 2013, torej 136. dan po odpremi.

► **DPM je posebej pohvalil**

- integracijo stanovalcev VO z ostalimi stanovalci Doma.

DPM: predlagamo, da Dom na videnem mestu (oglasni deski) na oddelku objavi seznam zastopnikov z njihovimi s kontaktnimi podatki in da na ustreznejše mesto premakne seznama pravic in hišni red.²

Odziv DPM na odzivno poročilo Doma: z oceno Doma glede primernosti lokacije seznama pravic in hišnega reda, kljub prejetim pojasnilom Doma, ne soglaša. DPM namreč meni, da je naloga Doma, da redno skrbi za oglasno desko in jo dopolnjuje s pomembnimi informacijami, če bi jih stanovalci umaknili oziroma na drugo ustrezno mesto premakne izdelke stanovalcev, ki na oglasno desko ne sodijo.

MDDSZEM: v kolikor želijo VO obdržati tudi naprej, smo jih pozvali, da nam posredujejo vlogo za verifikacijo VO v skladu s Pravilnikom o kadrovski, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajanje institucionalnega varstva ter centre za socialno delo ter postopke njihove verifikacije.

DOM: je sporočil, da je na oglasni deski varovane gospodinjstve skupnosti objavil seznam zastopnikov z njihovimi kontaktnimi podatki. V zvezi s pripombo DPM glede objave seznama pravic in hišnega reda pa je pojasnil, da je bil seznam pravic in hišni red v prvem letu delovanja objavljen na oglasni deski, ki je bila stanovalcem dostopna. Stanovalci pa so oglasno desko zaradi svoje bolezni - demence po svoje "preurejali" (odstranjevali obvestila, jih prekrivali s svojimi izdelki ipd.), zaradi česar svojci niso mogli normalno prebrati tekočih obvestil. Zato se je Dom odločil, da seznam pravic poveča in prestavi nekoliko višje, kjer je v povečanem formatu normalno berljiv, hišni red pa na drugo vidno mesto, v prozorno mapo, nalepljeno na stranico kuhinjskega elementa, ki je obrnjena v osrednji dnevni prostor s čajno kuhinjo.

MDDSZEM: posredovali smo jim informativno gradivo za zastopnika pravic oseb na področju duševnega zdravja in spletno stran, na kateri najdejo imena zastopnikov, zadolženih za njihovo območje.

² Na oglasni deski na oddelku smo pogrešali seznam zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja (v nadaljevanju: zastopnik) skupaj z njihovimi kontaktnimi podatki. Zmotilo nas je tudi, da sta seznam pravic, ki jih imajo osebe v VO (oblikovan na podlagi hišnega reda) in seznam pravic oseb v VO po Zakonu o duševnem zdravju (ZDZdr), so po našem mnenju izobešene previsoko, tik pod stropom in so zato težko berljive.

DPM: predlagamo, da Dom informativno gradivo za stanovalce, sprejete v VO, dopolni, morebiti z zloženko o demenci, posebnostmi hišnega reda na varovanem oddelku (npr. glede izhodov z oddelka), predvsem pa z zloženko, kjer bodo povzete pravice oseb na VO in imena zastopnikov z njihovimi kontaktnimi podatki, kot to določa 16. čl. ZDZdr.³

DOM: je odgovoril, da je imel vse obrazce, ki se morajo izpolnjevati v skladu z 12. členom ZDZdr, a ker so primeri, ki jih ta člen opisuje, v Domu redki, je treba zaposlene vedno opozarjati na vodenje tovrstnih evidenc. Po obisku DPM so bili zaposleni ponovno poučeni o nujnosti izpolnjevanja obrazcev o omejevanju pravic stanovalcev po 12. členu ZDZdr.

Odziv DPM na odzivno poročilo Doma:
glede na odgovor Doma DPM poudarja, da ne izpostavlja pomanjkljivega vodenja evidenc o omejevanju pravic oseb iz 12. člena ZDZdr, temveč postopek, po katerem se pravice omejujejo. Obrazec "Evidenca o omejevanju pravic osebam v varovani gospodinjstvi v skladu z 12. členom in 29. členom ZDZdr" ima namreč rubrike: št., priimek in ime, datum rojstva stanovalca, številka sprejema, pravica, ki se omejuje, razlog omejitve in podpis zdravstvenega delavca, kar (ob tem, da ta evidenca ni v skladu z 99. členom ZDZdr) daje slutiti, da o omejitvi pravic lahko odloča zdravstveni delavec. Slednje bi bilo napačno, saj lahko o omejitvi pravic iz 12. člena ZDZdr, razen pravice do zastopnika, na predlog direktorja socialnovarstvenega zavoda odloči (le) sodišče.

---

³ Sprejem stanovalca v VO se vedno izvede ob prisotnosti svojca ali skrbnika za poseben primer. Stanovalec oziroma njegovi svojci/skrbnik za poseben primer prejmejo ob sprejemu v VO informativno gradivo o življenju v Domu, ki je po vsebini enako kot tisto, ki ga prejmejo stanovalci, ki so sprejeti na druge oddelke. Stanovalci in svojci/skrbniki za poseben primer so seznanjeni z omejevanjem pravic po Zakonu o duševnem zdravju (ZDZdr), hišnim redom in ostalimi internimi akti Doma. Seznanjeni so tudi, na kakšen način lahko stanovalci oddajo pisemske pošiljke in kako lahko stopijo v stik preko telefona s svojci/skrbnikom za poseben primer.

DPM: predlagamo, da Dom sprejeme osebe v VO izvaja v skladu z veljavno zakonodajo in da spoštuje roke, ki jih ZDZdr določa za vlaganje predlogov sodišču za uvedbo postopka za podaljšanje zadržanj.⁴

DOM: je pojasnil, da je od leta 2012 skrbi za pravočasno vlaganje predlogov za sprejem in predlogov za podaljšanje zadržanja v varovanem oddelku in da je do situacij, kot jih navaja DPM, prihajalo le v letu 2011, ko se je prvič srečal z ZDZdr. Sporočil je tudi, da so bili v mesecu juniju 2013 podaljšani vsi sklepi o zadržanju stanovalcev v varovani gospodinjski skupnosti in veljajo do začetka junija 2014.

DPM: predlagamo, da (če so po oceni Doma v obeh primerih še vedno izpolnjeni pogoji, ki jih za sprejem osebe v varovani oddelek določa 74. člen ZDZdr) Dom nemudoma vloži predlog za njen sprejem v varovani oddelek na podlagi sklepa sodišča, stanovalcema pa predlaga, da v VO ostaneta s pisno privolitvijo do odločitve sodišča.⁵

DOM: je sporočil, da je enega od stanovalcev še isti dan odpustil, drugi stanovalec pa je bil kmalu po obisku DPM premeščen v drug Dom. Na žalost je bil stanovalec, ki je bil odpuščen v domače okolje, po nekaj dneh bivanja v domačem okolju znova hospitaliziran v psihiatrično bolnišnico in v teku naj bi bil postopek za odvzem poslovne sposobnosti. Dom je ob tem izrazil presenečenje, da "enkratni sproščeni pogovor DPM s stanovalcem varovane gospodinjske skupnosti glede odločitve o bivanju ali nebivanju v varovani gospodinjski skupnosti odtehta več kot strokovna podlaga, ki se nahaja v spisu posameznega stanovalca varovane gospodinjske skupnosti". Strokovni delavci namreč, ki najbolje poznajo stanovalce, na podlagi določenega skupka dejstev (socialnovarstvenih in

Odziv DPM na odzivno poročilo Doma:
glede na prejeti odziv Doma DPM izraža zaskrbljenost zaradi očitnega nepoznavanja zakonskih določb glede sprejema osebe v varovani oddelek socialno varstvenega zavoda. DPM poudarja, da ne daje prednosti informacijam, ki ji dobi s strani stanovalca ali njegovim željam, niti strokovni oceni Doma o utemeljenosti namestitve v varovani oddelek. Če DPM ugotovi, da so

⁴ Pregledali smo sprejemno dokumentacijo treh naključno izbranih primerov in ugotovili, da je Dom v enem primeru sodišču predlagal uvedbo postopka za sprejem v VO na podlagi sklepa sodišča šele tri mesece po sprejemu osebe v VO brez privolitve, v vseh treh primerih pa tudi ni pravočasno predlagal sodišču podaljšanja zadržanja. Tri oziroma štiri mesece po preteku roka iz sklepa sodišča, je namreč sodišču znova predlagal uvedbo postopka za sprejem v VO na podlagi sklepa sodišča, čeprav je oseba neprekinjeno bivala na VO. DPM tako ugotavlja, da so bili nekateri stanovalci določeno obdobje v VO zadržani brez ustrezne pravne podlage.

⁵ Opravili smo tudi razgovore z obema stanovalcema, ki sta bila v VO sprejeta s privolitvijo. Oba sta povedala, da se z bivanjem na VO že nekaj časa ne strinjata več in da želita, da se ju odpusti. O tem sta že večkrat seznanila pristojne v Domu. Dom nam je s tem v zvezi pojasnil, da za enega stanovalca še ni urejeno spremstvo na poti domov, pri drugem pa čakajo na razplet kompleksne družinske situacije. DPM izpostavlja, da zakon jasno določa, kateri pogoji morajo biti izpolnjeni, da je oseba lahko sprejeta v VO. Če so ti pogoji izpolnjeni in oseba v sprejem v VO ne privoli, je sprejem dopusten le na podlagi sklepa sodišča. ZDZdr tudi določa, da lahko oseba, ki je privolila v sprejem v VO, lahko kadar koli, izrecno ali z dejanji, iz katerih je to mogoče sklepati, privolitev prekliče in zahteva, da se jo odpusti iz VO. V tem primeru je treba osebo takoj odpustiti. Glede na to, da ZDZdr ne ureja sprejemov v VO pred izdajo sklepa sodišča.

osebe v varovanem oddelku zadržane brez pravne podlage, na to opozori socialno varstveni zavod in priporoča oziroma pričakuje, da socialno varstveni zavod nepravilnost odpravi.

DPM: predlagamo, da se vzpostavi klicni sistem tudi na VO in da se preuči možnost za zagotovitev stalne prisotnosti enega zaposlenega na oddelku v nočnem času ali vsaj videonadzor skupnih prostorov.⁶

Odziv DPM na odzivno poročilo Doma:

DPM dopušča možnost, da je določena pojasnila zaposlenih napačno razumel, pripominja pa, da Dom ne more vedeti, kaj so povedali stanovalci. DPM ob tem pozdravlja odločitev Doma, da je zagotovil 24-urno prisotnost zaposlenega na varovanem oddelku.

zdravstvenih) sprejmejo ali premestijo stanovalca na varovano gospodinjsko skupnost.

DOM: je izrazil mnenje, da so strokovna vodja, zaposlena in stanovalci varovanega oddelka glede odklenjenosti vrat povedali smiselno enako, in sicer, varovanega oddelka odprta takrat, ko je nočna izmena na oddelku, ko gre nočna izmena na obhod, pa se varovani oddelek zaklene. Po pojasnilu Doma stanovalci varovanega oddelka nimajo uric sestrskega klicnega sistema, ker pretežni del stanovalcev tega oddelka ne razume pomena te urice. Dom meni, da prav tako ni smiselna vzpostavitev videonadzora skupnih prostorov na tem oddelku, ker se stanovalci ponoči v teh prostorih ne zadržujejo, če pa rabijo pomoč, jo rabijo v sobi. Dom je še sporočil, da se je po obisku DPM nočna izmena preselila iz sestrske sobe v prvem nadstropju v sestrsko sobo na varovanem oddelku, tako da je sedaj zagotovljena neprekinjena 24-ur.

---

⁶ Stanovalci na VO nimajo na voljo klicnih zvončkov. Dom je pojasnil da zato, ker deluje po konceptu četrte generacije, kar pomeni, da je na oddelku stalno prisotna gospodinjska oskrbovalka. DPM šteje odsotnost klicnega sistema za pomanjkljivost, ki je še posebej zaskrbljujoča v nočnem času, ko na oddelku ni stalno prisotnega zaposlenega, skupni prostori pa tudi niso pod videonadzorom. Čeprav se po zagotovilih strokovne vodje obhodi na tem oddelku opravljajo vsako uro, vrata na oddelek pa naj bi ostajala v nočnem času odklenjena, DPM meni, da to ne zadošča. Poleg tega smo s strani stanovalcev slišali, da so vrata na oddelek ponoči praviloma zaklenjena, slednje pa nam je potrdila tudi ena od zaposlenih, z obrazložitvijo, da je to zaradi varnosti. DPM izpostavlja, da so v VO nameščene osebe, ki morajo biti zaradi svojih potreb nepretrgoma deležne posebne zaščite in varstva. Gre za osebe z najzahtevnejšimi dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, ki zaradi starostne demence ali sorodnih stanj potrebujejo delno ali popolno pomoč in nadzor.

DPM: predlagamo, da Dom preuči možnost, da bi ponudil stanovalcem VO določene okupacijske aktivnosti tudi med vikendi.⁷

DOM: je izrazil mnenje, da je okupacijskih dejavnosti dovolj, res pa je, da niso vse napisane na urniku, ker je ta dinamičen. Take dejavnosti so npr. masaža rok in nog na posebnem aparatu, razgibavanje na sobnem kolesu, sestavljanje sestavljanek za urjenje spomina, družabne igre, zlaganje čistih brisač in krpic ipd. Dejavnosti, ki so številne, se namreč sproti prilagajajo stanovalčevim vsakodnevnim željam. Aktivnosti na varovanem oddelku pa potekajo počasneje, saj stanovalci zaradi svoje bolezni potrebujejo določen čas, da določeno aktivnost razumejo in postopoma osvojijo. V zvezi z navedbo DPM, da so stanovalci že pol ure pred kosilom sedeli za mizo ne da bi karkoli počeli in čakali na kosilo, pa je Dom odgovoril, da je res, da so 20 minut pred kosilom sedeli za mizo, ker se tako razporedijo, umirijo in pripravijo za kosilo. Ko so vsi za mizo pa začneta dve stanovalki, ki sta se sami javili, deliti vsem stanovalcem prtičke. Dom je sporočil, da je na predlog DPM v urnik vnesel tudi vikend aktivnosti.

MDDSZEM: strinjamo se, da bi Dom moral stanovalcem organizirati aktivnosti tudi med vikendi in jim svetovati pomoč javnih delavcev in prostovoljcev, ki v številnih domovih z družabništvom in ostalim aktivnostnimi bogatijo stanovalcem življenje v domu.

---

⁷ Dom vodi dnevno evidenco skupinskih in individualnih okupacijskih aktivnosti, v katere se stanovalci vključujejo in s poročilom dnevno spremlja stanovalca (beleži se različne fizične aktivnosti, pomoč/spremljevanje, sodelovanje pri aktivnostih ter razpoloženje). Poleg tedenskih aktivnosti po razporedu, se v domu 1-krat mesečno odvijajo razne prireditve in dogodki, ki so načrtovani v letnem planu dogodkov in ki se jih lahko udeležijo tudi stanovalci VO. Ob obisku nas je presenetilo, da je večina stanovalcev že pol ure pred kosilom sedela za mizo, ne da bi karkoli počela in čakala na kosilo. DPM se zato sprašuje, ali se morebiti stanovalci VO ne dolgočasijo in ali so aktivnosti res zadostne glede na njihove potrebe, želje in zmožnosti, pa tudi koliko časa lahko ena gospodinjska oskrbovalka dejansko nameni posameznemu stanovalcu (če je teh dvanajst) in njegovim individualnim potrebam. Ob petkih je npr. že od 14. ure dalje do večera na urniku počitek, v soboto in nedeljo pa organiziranih aktivnosti sploh ni. Glede na to, da imajo stanovalci, ker nimajo svojcev ali pa so ti krajevno oddaljeni, manj obiskov.

DPM: predlagamo, da Dom po zaključku pritožbenega postopka pritožnika pisno seznanimo s potekom postopka, ugotovitvami in ukrepi v vseh primerih, ko je pritožnik podal pisno pritožbo in v primerih, ko je bila s strani pritožnika zatrjevana večja kršitev ali nepravilnost.⁸

Odziv DPM na odzivno poročilo Doma:

DPM pozdravlja hitro odzivnost pristojnih na ustne pritožbe stanovalcev. Kljub prejetemu pojasnilu Doma pa ohranja priporočilo glede pisnega odgovora (ki seveda ne izključuje ustnih obrazložitvev), v primeru pisne pritožbe ali zatrjevanih večjih kršitev in nepravilnosti.

DOM: je pojasnil, da gospodinjska oskrbovalka, ki je od jutra do večera s stanovalci in jih najbolj pozna, sprti rešuje vsakodnevne ustne opombe stanovalcev, vezane na npr. prevročo ali prehladno hrano, težave s kotlički v straniščih, vsakodnevne želje in drugo. Resnejših pisnih pripomb stanovalci varovanega oddelka niso imeli, v primeru, da bi do tega prišlo, pa bi se z njimi in tudi z njihovimi skrbniki za poseben primer pogovorili, kajti Dom meni, da stanovalcu z diagnozo demence ni smiselno dati pisne obrazložitve, ker ne razume njenega pomena, kaj šele vsebine. Zato se zdi Domu primernejši ustni način reševanja pisnih pritožb, ker lahko po potrebi tudi večkrat ponovi isto obrazložitvev.

---

⁸ Iz Pravilnika sicer izhaja, da pritožbe, pripombe predloge in mnenja, vpisane v knjigo pritožb ali oddana v predalček za njihovo zbiranje rešuje strokovna vodja doma, ki sprejme ustrezne ukrepe. Če stanovalec, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik za posebni primer ni zadovoljen z ukrepi, ki jih je sprejel strokovni vodja, lahko zahteva pogovor z direktorjem ali poda pisno pritožbo direktorju. V istem členu Pravilnika je še določeno, da prejme pritožnik prvo pojasnilo v zvezi z reševanjem pripombe, predloga ali mnenja pri strokovni vodji doma, pisno pojasnilo pa strokovna vodja doma pripravi le na izrecno zahtevo pritožnika. Iz Pravilnika ni razvidno, na kakšen način je pritožnik obveščen o ugotovitvah pritožbenega postopka in sprejetih ukrepih.

